

УДК 657.6:657.63:657.922

JEL M42

DOI 10.32782/2786-8273/2025-8-15

Панасюк О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аудиту та економічного аналізу,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8054-6908>

Olga Panasiuk
State Tax University

Небесенко А.О.

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет

Anastasiia Nebesenko
State Tax University

АУДИТ ТА АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

AUDIT AND ANALYSIS OF ACCOUNTS PAYABLE

Анотація. Аудит та аналіз кредиторської заборгованості є важливим інструментом управління фінансовими ресурсами компанії. Ефективний аналіз дозволяє компанії оцінити рівень своїх зобов'язань перед постачальниками та кредиторами і приймати обґрунтовані бізнес-рішення. Метою аудиту є перевірка достовірності та повноти даних бухгалтерського обліку, а також виявлення потенційних ризиків, пов'язаних із зобов'язаннями. Аудит дозволяє компаніям виявляти проблемні місця, уникати штрафних санкцій та покращувати ліквідність. Вони мають вирішальне значення для забезпечення фінансової стабільності компанії, але багато підприємств нехтують цими процесами і в результаті ризикують стати неплатоспроможними та накопити надмірну кількість боргів. Регулярний моніторинг та оптимізація кредиторської заборгованості може допомогти зберегти фінансову стабільність, мінімізувати ризик втрати платоспроможності та забезпечити ефективне управління оборотним капіталом.

Ключові слова: аудит, аналіз, розрахунки, кредиторська заборгованість, оцінка кредиторської заборгованості, фінансовий контроль.

Abstract. Introduction. The problem is related to the low quality of debt management at many enterprises. In many cases, there is no clear system for monitoring payables, which allows overdue debts to accumulate, which negatively affect the company's financial condition and reputation. In addition, irregular audits and insufficient attention to debt analysis can lead to fines, a decrease in the company's credit rating, and difficulties in relations with suppliers and partners. **Purpose.** This study is to develop an effective methodology for the analysis and audit of accounts payable, which will allow timely identification of problem debt and optimization of the debt management process in companies. Thus, companies will be able to avoid an excessive load on working capital and maintain an adequate level of liquidity. **Methods.** It included the analysis of financial statements, comparative analysis, as well as the application of the coefficient method of evaluating financial indicators. In addition, auditing techniques were used to verify the correctness and completeness of accounts payable. **Results.** They showed that enterprises that regularly conduct audits and analysis of payables have a higher level of financial stability, react more quickly to changes in the debt structure and prevent the occurrence of overdue liabilities. The results also demonstrate that the optimization of payables helps to increase the efficiency of working capital management and provides financial flexibility. **Conclusion.** Timely analysis and audit of payables contribute to reducing the risks of loss of solvency, increase the transparency of financial reporting and contribute to the development of trust among partners. Regular monitoring allows you to make informed management decisions, reducing the financial burden. The author's specific proposals include the development of a standardized methodology for auditing accounts payable at small and medium-sized enterprises, which will facilitate the implementation of these processes. In addition, it is proposed to implement an early warning system to identify potentially problematic liabilities, which will allow companies to take appropriate debt management measures in advance.

Keywords: audit, analysis, payables, calculations, assessment of payables, financial control.

Постановка проблеми. Поточне фінансове становище підприємства багато в чому залежить від ефективного управління кредиторською заборгованістю, що є важливим показником фінансової стабільності і платоспроможності організації. З одного боку, вона дозволяє компаніям здійснювати операційну діяльність без відволікання власних фінансових ресурсів, а з іншого боку, створює ризик недотримання зобов'язань перед постачальниками, що, в свою чергу, може призвести до погіршення репутації бізнесу, фінансових втрат й загрози банкрутства. Ефективний аналіз і аудит

кредиторської заборгованості необхідні для забезпечення управління фінансовими потоками, оптимізації управління заборгованістю і зниження ризиків, пов'язаних з простроченими платежами. В Україні проблема її управління виникає через нестабільні економічні умови, інфляційні ризики тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками аналізу кредиторської заборгованості приділяється як у нашій, так і у світовій літературі. До прикладу, у дослідженнях українських науковців, таких як Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Ткаченко, О.С. Корнієнко,

Л.Л. Горецька, О.Ф. Томчук, розглядається питання управління зобов'язаннями, обліку, приділяється увага до питань впливу на ліквідність підприємства, управління фінансовими ризиками, також інструменти зниження кредитних ризиків. Дані вчені роблять акцент на сутності важливості інтеграції показників платоспроможності в процесі аналізу кредиторської заборгованості, щоб забезпечити більш точну оцінку фінансового стану компанії; підкреслюють необхідність застосування сучасних методів аудиту, які включають не тільки фінансовий, а й операційний аналіз, для більш ретельної оцінки фінансових показників і динаміки боргу.

Мета статті є вивчення методів аналізу та аудиту кредиторської заборгованості як важливого інструменту управління фінансовими зобов'язаннями бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредиторська заборгованість являє собою короткострокове зобов'язання підприємства перед контрагентом, оскільки воно виникає під час операційної діяльності і вимагає тимчасового використання фінансових ресурсів інших осіб. Також це є важливе джерело фінансування, яке дозволяє компанії виконувати безперервні виробничі цикли без відволікання власних ресурсів. Управління кредиторською заборгованістю дозволяє компанії уникнути дефіциту оборотного капіталу і підтримувати оптимальну ліквідність. У той же час надмірний борг може вказувати на проблеми з платоспроможністю і збільшувати фінансовий ризик.

Більшість вчених визначають поняття кредиторської заборгованості по-різному. Тому А.Б. Борисов визначає кредиторську заборгованість як кошти, які тимчасово підлягають веденню бізнесу і їх погашенню. Також, за словами Ф.Ф. Бутинця і Л.Л. Горецької, кредиторська заборгованість – це оплата товарів і послуг, придбаних в ході звичайної діяльності підприємства і використаних для переробки або подальшої переробки (в якості сировини) [1].

Аналіз кредиторської заборгованості є невід'ємною частиною оцінки фінансового стану бізнесу. Значне і неконтрольоване збільшення кредиторської заборгованості призводить до втрати контролю над сумою довгострокових і поточних зобов'язань, а в деяких випадках до банкрутства підприємства [2].

Кредиторська заборгованість з оплати товарів, робіт та послуг аналізується відповідно дебіторської заборгованості при використанні процедур приведення майбутніх платежів до їх поточної вартості з урахуванням термінів можливих платежів й ставки дисконтування. Вона є важливим елементом фінансової звітності підприємства, яка показує зобов'язання компанії перед поставачальниками та іншими контрагентами щодо отриманих товарів чи послуг. Це короткостроковий борг, який зазвичай підлягає погашенню протягом року. Аналіз кредиторської заборгованості дозволяє оцінити фінансовий стан, платоспроможність та, звісно, ефективність управління оборотним капіталом підприємства.

Дана заборгованість спрямована на виявлення тенденцій у фінансовій діяльності підприємства. Також включає оцінку структури та динаміки боргу та порівняння його з показниками попереднього періоду та сектору. Такий аналіз допоможе визначити, наскільки ефективно компанія управляє своїми зобов'язаннями перед кредиторами і як вона покладається на зовнішні джерела фінансування.

Перш за все, необхідно перевірити достовірність інформації про види та умови погашення кредиторської заборгованості. В якості управлінської та аналітичної процедури можна використовувати вивчення договорів і угод, взаємне узгодження домовленостей з контрагентами, особисті бесіди з бухгалтерами, що містять інформацію про борги і зобов'язання підприємства. В процесі аналізу необхідно оцінити обставини виникнення боргу, звернути увагу на термін погашення, обмеження використання ресурсів і можливість залучення додаткових джерел фінансування [3].

Щоб ефективно управляти кредиторською заборгованістю компанії, необхідно регулярно контролювати її стан, оптимізувати умови контрактів з поставачальниками і використовувати можливість відстрочки платежу, не втрачаючи довіри контрагентів. Також важливо покращити управління оборотним капіталом та оптимізувати грошовий потік, щоб уникнути фінансових труднощів.

Після проведення детального аналізу кредиторської заборгованості важливо перейти до наступного етапу – аудиту цього аспекту фінансової звітності. Зрештою, незважаючи на глибоке розуміння структури та динаміки кредиторської заборгованості, для забезпечення достовірності фінансової інформації необхідно перевірити її достовірність. Таким чином, аудит кредиторської заборгованості є важливим фактором у процесі оцінки фінансового стану компанії.

Предметна та детальна частина методології аудиту кредиторської заборгованості по товарах, роботах і послугах здійснюється з використанням різних аудиторських процедур, включаючи арифметичний контроль, методи документального аналізу, порівняння синтетичного і аналітичного обліку, перевірку рахунків відповідних рахунків, перевірку, а також затвердження продажів й залишків на рахунках бухгалтерського обліку, аналітичні процедури [4].

У сучасній бізнес-ситуації значно зросла необхідність посилення організації аудиту розрахункових операцій, щоб уникнути багатьох бізнес-ризиків, пов'язаних із закупівлями у ненадійних поставачальників або ж несанкціонованих чи за завищеними цінами, щоб обґрунтувати і об'єктивно визначити рішення з управління розрахунками по кредиторській заборгованості. Щоб уникнути ризику несплати фіктивних зобов'язань за поставками. Дана ситуація визначає потребу користувачів в отриманні достовірної інформації, якість якої забезпечується ефективною організацією аудиту цих операцій.

Процес аудиту оцінює умови боргу на предмет його справжності та цілісності. Звертає на себе увагу жовтневі терміни, обмеження на використання ресурсів і можливість залучення додаткових джерел фінансування. Метою аудиту кредиторської заборгованості відповідно до МСА 200 «проведення аудитів відповідно до загальної мети аудитора бухгалтерського обліку та міжнародних стандартів аудиту» [5], щоб дати незалежний професійний висновок про правильність узгодження з поставачальником інвентарних запасів і послуг, що надаються аудитором. Обов'язки з аудиту кредиторської заборгованості:

1. Точність підготовки первинних документів, пов'язаних з формуванням завдання;
2. Точність опису призначення.
3. Точність відрахувань по податках, платежах.
4. Своєчасне погашення зобов'язань.

5. Реальність формування та точність обліку зобов'язань.

При проведенні аудиту кредиторської заборгованості та проведенні відповідних аудиторських процедур аудиторі використовують методи вибору різних елементів (кредиторів) для тестування. Якщо агрегат складається з невеликої кількості елементів і вартість кожного з цих елементів велика, то вибір всіх елементів може бути доцільним. Інші методи не надали достатніх і прийнятних аудиторських доказів. Вибір окремих елементів може бути доцільним, якщо обраний елемент може містити, наприклад, базовий елемент або елемент з високою вартістю. Якщо аудитор вирішить використовувати при проведенні аудиторських процедур аудиторі повинні керуватися міжнародним стандартом 530 «аудиторський зразок» щодо аудиту. Для проведення даних вибірок він керується принципом екстраполяції бухгалтерського обліку, вибираючи необхідний обсяг даних, який забезпечує надійну оцінку всього населення, не охопленого обстеженням [6].

Щоб вирішити завдання аудиту угод з постачальниками, аудитор розглядає рішення, викладені в аудиторському звіті, і створює робочий документ, який є основою для розробки рекомендацій. Організовані методології аудиту розрахунків з кредиторами включають загальні плани аудиту, анкети, робочі документи та програми аудиторі. Ось як вивчається досліджувана галузь, що дає перспективу охопити всі питання виникнення і погашення зобов'язань, а їх терміни дають можливість своєчасно виявити всі проблеми, пов'язані з порушеннями, скласти перелік рекомендацій щодо їх усунення, зокрема, для поліпшення діяльності та загальної економічної ситуації.

Висновки. Аналіз та аудит кредиторської заборгованості є важливим елементом фінансового управління бізнесом. Їх комплексне застосування дозволяє не тільки оцінювати фінансове становище компанії, але і забезпечувати доступність і прозорість даних у фінансовій звітності.

Аналіз кредиторської заборгованості дозволяє визначити структуру і динаміку заборгованості підприємства, оцінити його платоспроможність і ефективність управління оборотним капіталом. Важливим інструментом для цього є показник відсотка продажів, терміну погашення та кредиторської заборгованості в загальній структурі заборгованості. На основі отриманих даних можна виявити проблемні зони і розробити заходи щодо підвищення фінансової стійкості підприємства.

Аудит, у свою чергу, дозволяє перевірити правильність відображення цих зобов'язань у бухгалтерській та фінансовій звітності. Це допомагає виявляти помилки та упущення в процедурах бухгалтерського обліку, оцінювати ризики, пов'язані з простроченою заборгованістю, та забезпечувати відповідність транзакцій нормативним вимогам. Процедури зовнішньої перевірки, аналіз внутрішнього контролю та експлуатаційні випробування є важливими етапами аудиту.

В цілому, ефективне поєднання аналізу кредиторської заборгованості та аудиту дозволяє компанії оптимізувати фінансові потоки, мінімізувати ризик банкрутства та підвищити довіру партнерів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Це основа для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і забезпечення стабільності бізнесу в умовах динамічного ринкового середовища та зростаючої конкуренції.

Бібліографічний список:

1. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-XII (із змінами і доповненнями).
2. Кусик Н.Л., Шатковська М.С. Управління кредиторською заборгованістю підприємства: обліково-аналітичний аспект. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2019. № 2. С. 105–116. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/177077> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Драбаніч А.В. Кредиторська заборгованість: поняття, сутність, відображення в обліку. *Вісник Одеського національного університету*. 2021. № 4. С. 127–131.
4. Макаренко А.П., Ахмедова Д.В. Удосконалення аудиту короткострокової дебіторської заборгованості. *Агросвіт*. 2020. № 2. С. 45–51.
5. ПС ЛІГА: ЗАКОН – система пошуку, аналізу та моніторингу нормативно-правової бази. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN79800> (дата звернення: 20.11.2024).
6. Макаренко А.П., Кутова М.В. Аудит доходів від реалізації продукції як дієвий важіль підвищення ефективності діяльності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід: Науково-практичний журнал*. 2022. № 2. С. 18–23.

References:

1. Law of Ukraine (1991) Pro hospodarski tovarystva [On Business Partnerships] dated September 19, 1991 No. 1576-XII (with amendments and supplements).
2. Kusiak N. L., Shatkovska M. S. (2019) Ypravlinya kreditorskoy zaborgovanisty pidpruemstva: oblikovo-analitichnuy aspekt. [Accounts payable management of an enterprise: accounting and analytical aspect]. *Market economy: modern management theory and practice*, vol. 2, pp. 105–116. Available at: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/177077> (accessed November 20, 2024).
3. Drabanich A. V. (2021) Kreditorska zaborgovanist: ponyatyta, sytnist, vidobrachenya v obliky [Accounts payable: concept, essence, and accounting]. *Bulletin of the Odessa National University*, vol. 4, pp. 127–131.
4. Makarenko A. P., Akhmedova D. V. (2020) Ydoskonalenya ayduty korotkostrokovoy debitorskoy zaborgovanosti [Improving the audit of short-term receivables]. *Agrosvit*, vol. 2. pp. 45–51.
5. IPS LIHA: ZAKON – systema poshuku, analizu ta monitorynhu normatyvno-pravovoi bazy [IPS LIGA: LAW – a system for searching, analyzing and monitoring the regulatory framework]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN79800> (accessed November 20, 2024).
6. Makarenko A. P., Kutova M. V. (2022) Aydut doshodiv vsd realizacii prodykzii yak dievuy vazyl pidvucheniya efectivnosti diyalnosti pidpruemstva. [Audit of income from sales of products as an effective way to increase the efficiency of the enterprise]. *Investments: practice and experience: Scientific and practical journal.*, vol. 2, pp. 18–23.

Стаття надійшла до редакції 22.01.2025